

Oris socialnega kurikula v Vrtcu Trnovo

Mojca Zupan, Vrtec Trnovo, Ljubljana

Z orisom socialnega kurikula v Vrtcu Trnovo bi rada predstavila smiselno in načrtno zavedanje, spodbujanje in učenje pozitivnih socialnih veščin udeležencev v vzgojno-izobraževalnem procesu, predvsem strokovnih delavcev in staršev, ki pomagajo pri vzpostavljanju pozitivnih in želenih oblik vedenja pri otrocih. Te so v sedanji družbi kot nujno potrebne pri gradnji skupnosti za prosocialnost usmerjene k posamezniku in predstavljajo temelj za uvajanje otrok v družbo prihodnosti. S spodbujanjem ustvarjalnosti in iniciativnosti ter z vzpostavljanjem pogojev za odgovorno soustvarjanje v skupnosti omogočamo premagovanje posameznikovih individualnih realnih življenjskih situacij in ovir.

Gljučne besede: oris socialnega kurikula, razvojna komponenta, harmonizacija odnosov in participacija vseh udeležencev

Uvod

Kurikuli vseh evropskih držav se začenjajo s poglavjem o temeljnih vrednotah, iz katerih so izvedeni cilji, vsebine in metodologija vzgojno-izobraževalnega procesa. Izhajajo iz vrednostnega sistema, reda in hierarhije generalnih, splošnih in posebnih vrednot, ki v pluralni demokratični družbi nastajajo kot ploden konsenz skupnih vrednot različnih interesnih skupnosti na njim ustreznih različnih ravneh splošnosti (Antič in dr. 2007).

Težišče sodobnih razvojnih kurikulumov se prenaša na področja kompetenc, krepitve integritete, individuacije in personalizacije ter socializacije.

Kurikulum

Na področju slovenske predšolske vzgoje je v predpisanem dokumentu, Kurikulu za vrtce, socialni kurikulum integriran v načelih za uresničevanje ciljev in predstavlja gradnik vseh posameznih kurikularnih področij, na katerih otrokom organiziramo situacije za raziskovanje in pridobivanje izkušenj – v zaznavanju, spoznavanju, prepoznavanju, soočanju s samim seboj in drugimi ter z interakcijami med njimi – v varnem in spodbudnem okolju (Kurikulum za vrtce 1999).

Smoter in smisel našega vzgojnega delovanja sta naravnana na krepitev osebnosti in pozitivne vrednostne naravnosti, pri čemer učenje poteka v realnih življenjskih situacijah, z upoštevanjem različnosti komunikacijskih in družbenih odnosov.

Celovitost razumemo tako, da na istem principu, kot rastemo in se razvijamo odrasli, razvijamo tudi otroka – z določenim vplivom tudi na širše okolje.

Ustvarjamo tako okolje, v katerem so otrokove potrebe in interesi postavljeni kot princip temeljnega učenja za razvoj socialnih in družbenih vrednot, pri čemer je nujen pogoj usklajeno sodelovanje in povezovanje strokovnih delavcev, staršev, ožje in širše skupnosti.

Razvoj in udejanjanje komponent socialnega kurikula

Naša strategija je razvijanje, soustvarjanje in bogatenje komunikacijskih in socialnih veščin ter kompetenc posameznika in vseh, ki sobivamo v vrtcu, po že vpe-

ljanem principu motivacijske, interesne, socialne, participativne, povezovalne in izobraževalne integracije, v ožjem in širšem družbenem kontekstu.

V središču našega dela je otrok, z vso svojo radovednostjo, radoživostjo in odprtostjo v življenje – ki ga raziskuje, si postavlja hipoteze, jih preverja, brska po virih in ustvarja kompetentno komunikacijo s svojim celotnim življenjskim in socialnim okoljem, ki vodi v medgeneracijski, medkulturni in globalni dialog –, s čimer začnemo vzpostavljati model vseživljenjskega učenja že v otrokovem predšolskem obdobju.

Visoko motivacijo v sledenju tem ciljem dosegamo s skupnim načrtovanjem na ravni celotnega vrtca, z vsemi strokovnimi delavci in z vsakim posebej. Sistematično spremljamo in usmerjamo otrokove dejavnosti, skladno z njegovimi potrebami in potenciali, njegovo individualnostjo in njemu lastnim načinom vraščanja tako v skupnost otrok kot v medkulturni svet današnjosti za prihodnost.

Z razvijanjem modela temeljnega učenja svojo usmerjenost namenjamo slehernemu otroku kot individuumu, katerega jedro negujemo in ohranjamo, hkrati pa skupaj z njim ustvarjamo svoboden in kreativen prostor za harmoničen razvoj vseh njegovih sposobnosti in kompetenc, da jih sam kot srečen in zadovoljen otrok lahko žarči v svoje okolje (Antič in dr. 2007).

Harmonizacija odnosov/kultura bivanja – sobivanja

Organizacijska klima je odvisna od stališč zaposlenih do lastnega dela, od organiziranosti dela, nagrad, načina vodenja, medosebnih odnosov, počutja, od tega, kakšen je interes zaposlenih v zvezi z delom, kariero in izobraževanjem.

Lipičnik (1998, 74) je klimo označil kot ozračje v organizaciji, ki je posledica različnih znanih in neznanih dejavnikov iz preteklosti in sedanosti, iz širšega in ožjega okolja, ki vpliva na vedenje ljudi in uporabo njihovih zmožnosti. Kompetence in znanja, ki jih zaposleni nenehno pridobivamo na izobraževanjih, tako eksternih kot internih, doma in v tujini, so pomembna vodila za naše kakovostnejše delo. Klima zajema vse tiste značilnosti, ki vplivajo na vedenje ljudi v združbi in zaradi katerih se združbe med seboj razlikujejo. Združbe se torej ne razlikujejo le po fizični strukturi, pač pa tudi po tem, kakšna stališča in vedenje najdemo pri ljudeh.

V vzgojno-izobraževalnem procesu smo udeleženi in nosimo svoje deleže odgovornosti vsi: otroci in odrasli (zaposleni in starši), ob tem ne smemo pozabiti tudi na možnosti, ki jih ponujajo okolje vrtca, mediji in svet v celoti. V tem procesu se osebno in strokovno uresničujemo kot posamezniki in kot tim, kot celota; prizadevamo si za harmonične delovne odnose, osebno dobrobit, svojskost in za polnjevanje poklicnega poslanstva.

Eden osnovnih principov, ki gradijo celovitost našega modela, je, da odrasli – vzgojitelji in starši – sodelujejo v projektnem delu na enak način, z enako metodologijo, ob enakih vsebinah – seveda razvojni stopnji primerno – kot otroci: gre za učenje z odkrivanjem, reševanjem problemov, raziskovanjem, postavljanjem hipotez, preizkušanjem, študijem, uporabo virov, tehničkim in tehnološkim delovanjem, umetnostnim ustvarjanjem ... (Antič in dr. 2007).

Poseben poudarek namenjamo ohranjanju in razvijanju pozitivne klime v vrtcu, večji kakovosti timskega načrtovanja in harmoniziranju tima ter vzpostavitvi evalvacijskih potencialov za vrednotenje svojega dela – samorefleksija, refleksija, različne vrste dokumentiranja ... Ko se v svoji komunikaciji in interakciji posvetimo

odnosu z otrokom, je za nas pomemben način, s katerim segamo v polje drugega človeka. Ko se v dialogu srečata svet odraslega in svet otroka, ravnamo tankočutno in odgovorno. Uglašujemo se na odnose, ki se vzpostavljajo med nami in otroki ter med otroki samimi. Soustvarjamo odprte, sveže, prijetne prostore, ki radovednost naših otrok držijo v »visoki napetosti« in jih nenehno vabijo k novim iskanjem, doživetjem in raziskovanjem.

Z odpiranjem prostorov omogočamo otrokom vzpostavljanje in izkušanje različnih odnosov po njihovi meri – tako med odraslimi kot tudi med otroki v vrtcu –, povečujemo in širimo interakcije po izbiri otrok.

Odrasli medsebojne odnose poglobljajmo na delavnicah za osebno in strokovno rast (skupne diskusije, medsebojno kolegialno hospitiranje, učenje drug od drugega, skupno učenje tujega jezika ...), s timskim načrtovanjem vzgojnega programa in organizacijskimi inovacijami: fleksibilno prehajanje sodelavcev in otrok med skupinami, načrtovanje in urejanje prostorov za skupno delo in posebno namembnost, druženje in počitek; s strokovnimi ogledi drugih modelnih vrtcev ...

Otrok v procesu

Postavljanje temeljev v socialni integraciji je ključni premik v otrokovem razvoju, ki ne more biti zgolj izsiljen s še tako pravično zahtevo oziroma prepovedjo, zato je vzgoja za odgovornost povezana z zagotavljanjem življenjskih razmer, v katerih otrok ob dejavni participaciji doživi nekakšen eksistencialni nagovor, ki v njem sproži etično zavest. Zato je po Kovačič-Peršinu odgovornost »najprej in predvsem privolitev v medsebojnost« (Kovačič-Peršin 2006, 103), kar kaže na »človekovo izvorno soodvisnost od drugega. Ta dejstva govore o tem, da se etično lahko udeležimo le v odnosnosti.«

V vrtcu zagotavljamo otrokom pogoje za razvoj njihove emocionalnosti, samoaktualizacije in socialnosti ter pogoje za spoznavanje, uvajanje in izvajanje temeljnih človekovih dejavnosti.

Otroci se uče temeljnih vrednot odnosa do samih sebe, do drugih ljudi, narave in sveta, kar omogočajo trajnostni razvoj, ekologija, socialno učenje in komunikacije, v katere otroci vstopajo, in tako oblikujejo svoje temeljne vrednote, ki jim bodo omogočale uspešnejše odnose s soljudmi.

Strokovni delavci v procesu

V razvijanju in/oziroma nastajanju socialnega kurikula imajo osrednjo in vodilno vlogo strokovni delavci. Prizadevamo si stopati po poti, po kateri nam bo otrok rad sledil, na kateri bo doživel smiselnost svojega učenja, odkrival, kdo je, čemu pripada in čemu ne ter kaj naj počne v vsem svojem dostojanstvu, celovitosti, individualnosti, z vsemi svojimi potenciali, po poti, na kateri se bo učil soustvarjati in sodelovati, iskati in živeti sožitje in polnovredne človeške odnose.

Tak vrtec lahko raste le iz ljubezni ter pristnega odnosa in spoštljivega sodelovanja vseh, ki z našimi otroki živimo. Strokovni delavci skupaj s starši in otroki ustvarjamo vrtec, kakršnega si želimo za svoje otroke. To so naše skupne ugotovitve, pri čemer se zavedamo, da le izobraženi, usposobljeni in »učlovečeni« ljudje lahko stremijo k tako visokim ciljem. Zavedamo se, da je to proces vseživljenjskega učenja tukaj in zdaj, da lahko kakovostno uresničujemo svoje poslanstvo tudi za jutri.

Participativno aktivni starši

Starši so naši zavzeti in entuziastični sodelavci, zato jih obširno in redno obveščamo o vseh procesih in fazah dela pri razvijanju našega modela in o postopnem prehajanju vanj ter o načrtovanju in programu projekta. V začetku tekočega šolskega leta jih na roditeljskih sestankih seznanimo z načrtovano zgodbo in jih povabimo, naj se dejavno vključijo v realizacijo posameznih faz didaktičnih tem in v odvijanje te zgodbe. Da bi bilo obveščanje staršev kar najboljše in možnosti za ustvarjalni dialog s strokovnimi delavci večje, smo zanje oblikovali internetno in intranetno stran. V igralnicah in preddverjih sproti razstavljamo dejavnosti z aktualnimi temami in otroške izdelke, ki nastajajo pri projektih. Starše vedno povabimo na predstavitev ob pomembnejših dogodkih v projektu, njihova navzočnost je vselej zaželena (primeri iz naših preteklih zgodb: prihod Alenčice, praznovanje pomladi, odhod Traje ...).

Izčrpno in vzorno urejene dokumentacijske pedagoške mape o izvajanju projekta nastajajo sproti in za vsak oddelek posebej, namensko so na voljo v igralnici, da jih starši lahko vsak trenutek pregledajo.

Poleg tega si lahko v arhivski mapi vrtca, ki je na voljo v študijski sobi, ogledajo tudi delna poročila o delu, seminarske mape ter vsa študijska gradiva in sezname priporočenih ter prebranih strokovnih knjig vseh strokovnih timov. O vsakem tedenskem seminarju in obravnavanih strokovnih temah pa tudi o vsakem timskem sestanku pišemo zapisnike, ki so namenjeni spremljanju našega lastnega razvoja in dokumentiranju.

Operacionalizacija in izvedbena raven

Strokovni vodja projekta je gospa Dora Gobec, prof. ped. in psih. in raziskovalka, ki razvijanje akcijsko naravnane razvojno-inovacijskega projekta skrbno načrtuje in izvaja s kontinuiranimi celoletnimi seminarji za strokovne delavce, z aktivnim spremljanjem procesa, vključevanjem v delo po skupinah, individualnimi in skupinskimi pogovori, kratka prisotna je pri vseh razvojnih vsebinah vrtca.

V vrtcu izvajamo srečanja treh vrst timov: timov, ki tedensko načrtujejo in evalvirajo delo v posameznih skupinah z otroki, operativno-organizacijski timi pripravljajo različne posebne dejavnosti projekta (npr. tim izdelovalcev lutk, tim za tehnično pripravo projekta, za oblikovanje zgodbe), študijski in didaktični timi pa se ukvarjajo z dejavnostmi, vezanimi na poglobljanje stroke in didaktike (npr. plesne, glasbene, naravoslovno-tehnične, ekološke dejavnosti ...).

Celoten tim vrtca je vsak dan povezan v komunikaciji na straneh intraneta.

Vsak korak v projektu z različnih vidikov in z različnimi zasedbami timov obravnavamo vsaj štirikrat, tako ga metodološko sproti formativno spremljamo in evalviramo. Vse zapisnike o našem delu sproti arhiviramo in so vedno na vpogled za zainteresirani javnosti.

Sklep

Vrtci imamo pomembno nalogo in vlogo pri izgradnji temeljnih socialnih kompetenc otrok. Zato v Vrtcu Trnovo v svoj vzgojni načrt skrbno integriramo načrtovane raziskovalno-izobraževalne strategije in izsledke sodobnih teorij s področja pedagogike, psihologije, sociologije in drugih znanosti. Naše izhodišče upošteva

posameznika z vsemi osebnostnimi lastnostmi, naš namen pa je njegovo usmerjanje v inovativno medosebno nadgrajevanje in harmonično sodelovanje. To dosežemo z izgradnjo skupnih pravil ter z elementi čustvene in komunikacijske strukture, strukture moči, statusov in vlog – vse zato, da bi vzpostavili in ohranjali pozitivno klimo v vrtcu in da bi ta žarčila v družine naših otrok in širšo skupnost.

Literatura

- Antič, S., M. Garvas, D. Gobec in M. Kolar. 2007. Vzgojna komponenta okoljske vzgoje v edukacijskem modelu Vrtca Trnovo. Predstavljeno 3. mednarodnem strokovnem posvetu Ekologija za boljši jutri, Rakičan.
- Kurikulum za vrtce. 1999. Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana.
- Batistič Zorec, M. 2003. *Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Gobec, D. 2008. Elementi pedagogike skupnosti v trnovskem modelu temeljnega učenja Vrtca Trnovo. Zaključno delo iz Pedagogike skupnosti in Agazzi metode, Ljubljana.
- Kölner, B. 2008. Skupnost Vrtca Trnovski pristan. Zaključno delo iz Pedagogike skupnosti in Agazzi metode, Ljubljana.
- Kovačič-Peršin, P. 2006. *Kako biti*. Grosuplje: Mondena.
- Krek, J. 1995. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Letni delovni načrt Vrtca Trnovo za leto 2009/2010. 2009. Vrtec Trnovo, Ljubljana.
- Lipičnik, B. 1998. *Ravnanje z ljudmi pri delu*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Marjanovič Umek, L., U. Fekonja, T. Kavčič in A. Poljanšek. 2002. *Kakovost v vrtcih*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Šoštarič, F., in M. Zupan. 2009. Strategije otrokovega raziskovanja v trnovskem modelu temeljnega učenja. Predstavljeno 3. mednarodnem strokovnem posvetu Ekologija za boljši jutri, Rakičan.
- Zupan, M. 2006–2010. Načrtovanje in evalviranje – zapisi strokovnega izobraževanja. Interno gradivo Vrtca Trnovo, Ljubljana.